

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrtletno 15 Din

za pol leta 30 Din

za vse leto 60 Din

Posamezne številke 1.50 Din

V z a m e j s t v o celoletna naročnina 90 Din

Ljubljana, 28. maja 1937.

Upravništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta 17

Poštočerkovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadržna tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Ob dvajsetletnici

Dne 30. majnika letošnjega leta bo preteklo dvajset let, ko so slovenski poslanci z istrskimi in dalmatinskimi vred podali v dunajskem parlamentu znano majniško deklaracijo.

Ta deklaracija je s slovenskega stališča zahtevala:

1. združitev vseh pokrajin, kjer žive Slovenci,

2. samostojnost in neodvisnost od vsake tuje vlade,

3. na demokratičnih podstavah slovečo državo. Osnovna misel majniške deklaracije je bila svoboda in za Slovence svoboda slovenskega na-

roda, torej samoodločba Slovencev in popolna demokracija brez vsakih pristavkov in pridržkov.

Kakšno »stapljanje« in »postopna likvidacija« slovenstva ji je bilo tuje. Če bi bili 30. majnika l. 1917 mogli le sanjati naši ljudje o kakšnem jugoslovenstvu, bi se bila glasila majniška deklaracija določnejše in natančnejše, ker bi sicer ne bila imela odmeva v ljudstvu. Ne odprave slovenskega jezika iz javnosti, ne obubožanja slovenske zemlje ni imela pred očmi. Bila je klic po svobodi, tudi po slovenski svobodi in to popolni svobodi!

Dr. Onič:

Na robu naših zunanjepolitičnih vprašanj

Zivimo v dobi totalitetnih idej, ki v tej ali oni obliki posezajo tudi v mednarodno področje. Že sicer nemirno gladino miru burkajo še bolj. Obstaja prizadevanje, da se ustvarjajo bloki in zveze, katerih konec in nasledek so v zgodovini bile vojne. Ideološki bloki so vedno že povzročali notranje boje ali splošne vojne, zakaj ideologije so izključilne in stremijo za tem, da vplivajo na množice magično. V osnovi totalitetnih idej je, da nasprotujejo resnični demokraciji, ki je prav toliko zadeva srca ko uma ter kritike; je prav za prav revolucija na dolgi rok, ki ne želi iznova odkriti cele Amerike, ampak samo nova področja v njej. Totalitetne ideje pa so enkratne, hočejo naglih uspehov — so v bistvu tiranske, zato egoistične. Vedno več je znakov, da se njihov učinek začenja uveljavljati tudi v južnovzhodni Evropi. Pri tem ni treba misliti v prvi vrsti na fašistične zametke v raznih manjših srednjeevropskih in balkanskih državah, na polfašistične režime tu in tam, ampak na vpliv, ki ga imata nemški narodni socializem in italijanski fašizem kot izraz pangermanizma in ideje rimskega imperija v svojih zunanjepolitičnih ciljih. Z vojaško oborožitvijo Nemčije, kar pomeni zlom verzajskega miru v eni od njegovih bistvenih točk, in s propadom Abesinije so se premaknile ravnotežne osnove v srednji in južnovzhodni Evropi. Francija se umika pred njenim napadalnim duhom na področje zahodne Evrope, kjer je v Španiji na mah nastala še ena borbeno fronta med levico in desnico tik ob življenjskih žilah Anglije in Francije. Danes je več kakor jasno, da sta se na španskih tleh spopadla v prvi vrsti rimski in francoski interesni vpliv in da Anglija stoji nekoliko v ozadju. Gotovo: simpatije demokratičnih angleških množic stoje proti Franku, toda blaginja teh množic je v rokah zunanjega urada, in blaginja so tudi angleški trgovski in rudni kapitali, raztreseni po svetu. Gornja dejstva niso brez neklih nevarnosti za usodo vzhodne in južnovzhodne Evrope. Vendar jih v sedanjem položaju pretivarati ne gre. Ideja mednarodne enakopravnosti, njen obstoj in veljavnost je bitno vezana z življenjem in svobodo vseh tistih malih narodnih držav, ki so svojo samostojnost v polni meri uresničile šele v teku zadnjega stoletja. In teh last je precejšen del srednje in vsa južnovzhodna Evropa. S tem dejstvom moramo računati tudi mi Slovenci, ki smo poleg Čehov skrajna zahodna predstraža tega velikega ozemlja, v naši sicer skoz in skoz zahodno usmerjeni miselnosti. Sto let in še dalje je dozoreval proces, ki je prinesel južnovzhodni Evropi preureditev v samostojna državna telesa malih narodov, balkanska vojna ga je postavila v ospredje evropskih vprašanj. Z razsulom fevdalne Avstrije,

Turčije in Rusije je precejšen del srednje Evrope in južnovzhodna Evropa začela postajati nova, višja — čeprav še ne harmonična — enota, katere vezilo je mednarodno uresničena enakopravnost. Naj so tudi trenja med njimi, bolj ali manj vsi so na tem ozemlju povezani s sedanjim redom, ki jim zagotavlja samostojnost. Madžarski revizionizem ni mogel in ne more imeti resnih zavznikov nikjer v vsej južnovzhodni Evropi, more ga imeti le pri tej ali one velesili, ki zasleduje v Podonavju ali na Balkanu svoje posebne namene. Še nerešena notranjepolitična vprašanja niso nikjer take narave, da jih ne bi bilo mogoče rešiti brez mednarodno političnih potresov: v ta okvir spadajo tudi naša vprašanja. Samo iz tega dejstva se je mogla na Balkanu osnovati zveza Balkanskega sporazuma — žal, še vedno nepopolna! — ki je niti spletke od zunaj niso mogle razbiti. Zamotanejši je položaj Male zveze. Nastala je v zaščito stanja, ki ga je ustvaril poraz osrednjih sil. S tako neposredno dediščino svetovne vojne Balkanski sporazum ni obremenjen v toliki meri. Da se razbije Mala zveza in osami zlasti Češkoslovaška — takih poskusov je bilo več. Dobro je še znano, kako so bile spletane s tem namenom niti na vse strani, od Bukarešte do Varšave, od Berlina do Rima in celo tja do Londona, Pangermanizem, ki je oživel posebno po prihodu narodnih socialistov na oblast, bi rad pregazil Češkoslovaško, da si na novo odpre vrata proti vzhodu. Gotovo bi tak uspeh pomenil konec neodvisnosti Podonavja. Tako ojačena Nemčija ne bi bila več toliko vezana le na poljsko — žito v vojni. Pomen Poljske za Nemčijo bi padel. Avstrija ne bi zdržala pred narodno-socialističnim pritiskom. Toda recimo, da so to le še pangermanske želje, ki jim Hitlerjeva Nemčija ne misli slediti v taki obliki. Ostane pa dejstvo: južnovzhodni del Evrope, ki z moderno Turčijo sega v Azijo samo, se more razvijati z uspehom le, če po načelu mednarodne enakopravnosti in demokracije vzame svoje zadeve sam v roke in reši svoje spore brez posredovalcev od zunaj. Nismo še tako daleč, toda ta ideal ni več utopija.

Države južnovzhodne Evrope so pretežno poljedelske. Znane so težave poljedelskih držav v sedanosti. Nesorazmernost cen poljskih pridelkov in industrijskih proizvodov, šibka, s tujim kapitalom prepojena domača industrija. Potreba po uvozu tujega kapitala. Na pol kolonialno izrabljanje rudnih bogastev po tujcih. Še nedvignjena naravna bogastva. Vse to odpira še na širje vrata interesni politiki kapitalno in industrijsko močnih držav. Tradicionalni oziri, zgodovinske usedline in narodnostno mešana ozemlja vplivajo po svoje k tej igri interesov.

Dokler je obstoj in značaj malih narodnih držav v vzhodni in južnovzhodni Evropi osporavan po revizionizmu, ki mu je glavno žarišče še vedno srednja Evropa, dokler obstajajo kjerkoli prizadevanja, da se razbije kolektivna volja narodnih držav na vzhodu in jugovzhodu Evrope po svobodi in enakopravnosti — morejo in morajo biti glavna opora teh narodov zahodne demokratične države. Na žalost je Društvo narodov odpovedalo vse preveč. Ni naša stvar, da gledamo prvenstveno na abesinski primer. Bilo jih je dovolj tudi drugod. Ali ne varajmo se: njegova ideja ni propadla. Ko je Napoleon I. ustvarjal svoj imperij, ni kompromitiral ideje demokracije in narodne svobode, čeprav ga je njuna slabost privedla na čelo Francije. Celih sto let po njegovi smrti je ideja narodne svobode in mednarodne demokracije zmagovala dalje na vseh kontinentih. Tega gospod Kramer ni pomislil, ko je v senatu očital Stojadinoviču, da je zamudil pravi čas za pogajanja z Italijo, češ da bi Jugoslavija morala prelomiti obveznosti iz pakta Društva narodov za časa sankcij in skleniti poseben sporazum z Italijo. Liberalni vodja francoskih radikalnih socialistov Edv. Herriot je v članku »Glavne osnove francoske zunanje politike« napisal: Treba je razumeti dramo, ki se odigrava v zavesti starih služabnikov pravice, med katere prištevam tudi sebe, v zavesti tistih, ki so se te pravice naučili v sami šoli v Rimu in ki niso mogli pozabiti, da se je Abesinija mogla zahvaliti za svoj sprejem v Društvo narodov le dvojnemu priporočilu Italije in Francije. — Da, razumeti je treba... Nam tem bolj, ki smo sinovi malega naroda, katerega glas se sliši le, če v posvetu narodov prevladujejo »služabniki pravice«. V danem primeru pomeni to, da je sicer treba iskati sporazuma neposredno z vsemi, in sporazum z Italijo, ali Nemčijo je brez dvoma velike važnosti za nas. Toda tak sporazum ne more biti istočasno odpoved tistim zahodnim državam, ki so z ženevsko institucijo ustvarile mednarodno terišče, na katerem se sliši vendarle tudi glas manjših narodov. Vdanost ideji še tako torzu sličnega Društva narodov je vdanost načelu, ki se skuša zatemniti: načelu mednarodne enakopravnosti. Če pade to načelo kot danes vendarle poleg drugih še veljavna mednarodna sila, postane usoda manjših držav lahko le preveč usoda po volji velikih sil, ki bi se ji hočeš nočeš morale ukloniti.

Mi Slovenci moremo predvsem le želeti sporazuma z Italijo: samo odkrit in resničen sporazum lahko izboljša položaj Slovencev in Hrvatov onstran. Želeti moremo, da tudi fašistična Italija ne pozabi Mazinija, ki se je za zedinjeno Italijo boril proti avstrijski tiraniji. Tistega Mazinija, ki je v južnih Slovanih videl naravne prijatelje Italije, in je vedel, da se odkritega sporazuma in prijateljstva

Neodkrita igra

Bik se raztogoti pred rdečo ruto, kvišku pa plane jugoslovensko »Jutro«, kadar kdo poudarja slovenstvo. »Jutro« postaja histerično, ko mora že dve in pol leti požirati trdi kruhek opozicije, živeti vzdržno, in ko ne sedi pri vladni mizi. Tako se je pred nedavnim spet razpisalo »jugoslovenstvu« in trdilo, da moramo mi Slovenci zato biti »integralni jugosloveni«, ker bi bilo naše ozemlje zaradi svoje posebne lege ogroženo od naših sovražnikov, če bi mi poudarjali slovenstvo.

Ta mladost je zopet ena izmed tistih, ki naj prestraši »Jutrove« bralce, ki se vedno bolj nagibajo od jugoslovenstva k slovenstvu, in naj jih obdrži v jutranjem strankarskem krogu. Ali nekaj ljudi, ki bero »Jutro«, prav gotovo pa vsi razumni Slovenci, pa vedo:

1. Da sovražnik, ki je zmagal v vojni premaganca, ki mu hoče vzeti deželo, prav nič ne vpraša, ali je krščen za Petra ali Pavla; čim več ima premaganec, tem več mu hoče zmagovalec vzeti in tem bolj ga oslabiti. Leta 1919 so zmagovalci

Najboljši šivalni stroji in koleša

ADLER

po izredno nizkih cenah pri tvrdki

Josip Petelinc, Ljubljana
za vodo (blizu Prešernovega spomenika)

Večletno jamstvo!

Pouk v umetnem vezanju brezplačen!

cele madžarske pokrajine, kjer so naseljeni integralni Madžari, dali in prisodili drugim državam; tako so storili tudi z južnimi Tirolci, ki se prav tako prištevajo k integralnim avstrijskim Nemcem.

2. Leta 1919 smo Slovenci nastopali na zunaj kot Jugoslovani, pa so nam vkljub temu vzeli Primorsko. In ravno takrat so odločujoči ljudje na mirovni konferenci dejali, da bo to izgubo štiristo tisoč duš narod, ki šteje nad 12 milijonov ljudi, t. j. jugoslovanski narod (torej okoli 5%), že prebolel, ker je marsikateri evropski narod nekaj odstotkov svojih ljudi zaradi miru moral žrtvovati. Če bi govorili na mirovni konferenci o 1½ milijonskem slovenskem narodu, bi morda bile meje za nas bolj ugodno začrtane, pa bi mirovna konferenca, ko je cela antanta poudarjala, da je vodila svetovno vojno za osvoboditev in samoodlobo malih narodov, vendar ne mogla razdeliti enega izmed najmanjših evropskih kulturnih narodov med 4 države in pustiti skupaj le tretjino.

3. Pri koroškem plebiscitu so Nemci najbolj agitirali zoper nas in strašili koroške Slovence z balkanizmom. Brezdvomno bi se bil marsikak glasovalec odločil v naš prid, če bi bil vedel, da bo ud avtonomne Slovenije.

4. Jugoslovanski nacionalni unitaristi okoli »Jutra« so pa dne 1. avgusta 1928 v Zagrebu podpisali punktacije, v katerih so zahtevali federativno ureditev države po »historičnih in plemenskih« vidikih. Če so ti jugoslovani takrat zahtevali federacijo, so torej — kot nacionalisti — gotovo vedeli, da tudi federativna ureditev države ne pomeni za posamezne njene dele glede na mednarodno politiko nobene večje nevarnosti, kot pa če so ti deli podvrženi centralizmu.

5. Da bi pa imeli kaj opraviti z mednarodnimi zadevami različni fond, v katere se steka tudi denar iz Slovenije, razpolagajo pa z njim v Belgradu namesto v Ljubljani, je pa čisto novo odkritje, ki bi zaslužilo vsaj Nobelovo nagrado.

6. Vsak človek ve, da je najboljše poročstvo moč, in za dober mednarodni položaj vsake države taka notranja ureditev države, da so z njo državljanji zadovoljni. Zakaj torej vsiljevati Slovincem in Hrvatom tako ureditev, ki je nočejo!?

»Jutrova« obramba jugoslovenskega centralizma zaradi mednarodnega položaja Slovencev je tedaj vredna jugoslovenske pameti. Kajti kaj naj jugoslovenstvo pomeni drugega kot centralizem!

Sicer je pa skupina okoli »Jutra« 1. 8. 1928 podpisala punktacije za federacijo, zadnji dve leti je »Jutro« večkrat pisalo, da je treba urediti državo na podlagi najširših samouprav in da je centrali pustiti le najnujnejše pristojnosti, vse druge pa dati pokrajinam. Pa se ti »Jutro« spet zaleti in hoče zdajci spet jugoslovenski unitarizem, in še celo »integralni«, in vse drugo odklanja kot nevarno za nas Slovence. Človek pri taki pisariji res ne ve, kaj naj si misli. Enkrat to — enkrat ono. Vse mogoče — kar kdo hoče.

Po svetovni vojni je bilo edino od naše svobodne volje odvisno, kam se odločimo. To pravico so nam pripoznala Wilsonova načela o samoodlobi narodov. Prejšnji kraljevini Srbiji niso bile z nobeno odločbo zmagovalcev dodeljene naše pokrajine kot vojni plen. Mi smo se le zato odločili za to skupno državo s Srbi in Hrvati, da ohranimo in okrepimo svoje slovenstvo. V politično združitev in zvezo sorodnih južnih slovanskih narodov smo šli ne mogoče zaradi kakih nujnih gospodarskih, kulturnih ali socialnih skupnosti, temveč zaradi okrepitve nas samih. Tistih par ljudi, ki so si to jugoslovansko misel tako razlagali, da smo si Srbi, Hrvati in Slovenci tako enaki, da ni nobene razlike med nami, je bilo strahovito razočaranih. Razvitek političnih dogodkov zadnjih 18 let jih je poučil

mi Slovenci in Hrvati pa naj le plačujemo. Hrvatje so iz tega izvedli vse nasledke, tako da odločno odklanjajo vsako jugoslovenstvo in zaradi tega ni še vdrl noben zunanji sovražnik na hrvaško ozemlje in ga ni zasedel in podjarmil. V Srednji Evropi za to še ni izbruhnila vojna in za mednarodni položaj ne Hrvatov ne Srednje Evrope ne grozi nobena nevarnost. Naše slovensko

gospodarstvo so pa s centralizmom tako uničili, da smo padli v tem pogledu za 100 let nazaj. Hočejo pa jugoslovani »tiho in postopno« likvidirati še naš jezik in kulturo in nas tako izbrisati iz obličja zemlje.

Skupina okoli »Jutra« je z glasovanjem za centralizem leta 1921 spravila Slovence v to žalostno stanje. Zato sedaj, po tej strahoviti polomiji, stavijo vse na eno kocko. Izgubiti nimajo ničesar, pridobijo pa lahko en ministrski stolček in s tem mogočnost, da spet preganjajo svoje politične nasprotnike nekaj let.

drži med njimi neko ravnotežje, da jih lahko ob vsaki priliki izigrava v svojo korist. Videli smo, kako so izrabljali bojevnisko gibanje leta 1934 zoper dr. Kramerjevo skupino, ki je imela tistikrat vseh 25 poslancev iz Slovenije in jim je torej bila že premočna. To gibanje je dr. Kramerja tudi podrlo. Vsa ta igra se pa ponavlja in bomo oziroma jo že doživljamo vedno naprej. Kar je še ljudi na naši zemlji, ki plavajo še vedno v meglah, bi se vendar kedaj morali že spametovati in se strniti v eno vrsto že zaradi ohranitve svojih lastnih go-

spodarskih koristi.

Vedno več jih je tudi ljudi, ki so bili blizu »Jutra«, celo med Sokoli, ki si želijo sodelovanja vseh Slovencev vsaj v stvarih, ki zadevajo vse Slovence, slovensko gospodarstvo in slovensko kulturno in narodno samobitnost in ki obsojajo klikarstvo, ki je samo drugim v korist, nam pa v neizmerno škodo in ki vzdržuje sedanje stanje.

To se bo pa izpremenilo le, če tudi Slovenci nastopijo tako složno kot Hrvati. Ne mine skoraj teden, da ne bi prišel kakšen nov ukrep v centralističnemu duhu, ki nam Slovincem nalaga spet nova bremena. In to bo šlo vedno tako dalje, dokler mi složno ne nastopimo. Sedaj po razsodbi državnega sveta v Belgradu z 26. II. 1937 ne more Slovenec v Sloveniji več zahtevati, da bi uradi z njim občevali v slovenskem jeziku. Tisti, ki trobijo jugoslovenstvu in zametujejo slovenstvo, kopljejo grobove nam vsem, zmanjšujejo našo slovensko odporno moč zoper gospodarsko izrabljanje Slovenije in v korist žepov posameznikov in so zoper slovenski jezik in zoper vse, kar je slovensko.

Poglavje naše stiske

Železnice v Sloveniji so najstarejše v naši državi. Kmalu bo preteklo sto let, kar je bila dograjena južna železnica.

Železnice v Sloveniji so tudi najbolj donosne v naši državi: četrtnino vseh dohodkov iz železniškega prometa donajajo.

Da so najbolj stare, to se vidi koj v slovenskem glavnem mestu na glavni postaji. Poslopja so iz štiridesetih let preteklega stoletja. Če se kaj dela na njih, je to zgolj krparjenje. Material se ne obnavlja. Z delom se varčuje. A še bolj se varčuje pri zaposlovanju potrebnega števila delavskega osebja in pri njegovih mezdah in plačah.

Seveda, odkod naj bi se pa sicer jemal tisti neizogibno potrebni dohodki, ki je nujno potreben za nove železnice, nova poslopja, nove mostove, motorne in luksuzne vlake in za preobilje železniškega osebja.

Res, zgodovina in stanje železniškega prometa v Sloveniji je izmed najbolj žalostnih poglavij jugoslovenskega nacionalnega gospodarstva pri nas. Takoj za bolnicami pride.

Pred kratkim je izdala ljubljanska oblastna uprava Udruženja jugoslovanskih železničarjev in brodarjev poročilo o stanju slovenskih železnic in železničarjev pod naslovom »Naše delo v letu 1936/37«. To knjižico naj bi prebral vsak, tudi tisti, ki mu je pogubnost jugoslovenskega unitarizma že do dobra znana. Kajti zapostavljanje slovenstva, njegovega gospodarstva in njegovih ljudi je v njej podana v številkah, pregledno in prepričljivo, tako prepričljivo, kakor morejo to biti samo dejstva. In iz njih bo videl in bral vsakdo, da še tako ostra beseda ni dovolj, če naj se izrazi pogubnost nacionalnega centralizma za naš narod.

V naslednjem navajamo iz te knjižice nekaj posebno nazornih mest:

Za preteklo preračunsko leto (1936/37) je generalna direkcija državnih železnic v Belgradu napovedala tukajšnji železniški upravi za njene potrebe progovzdrževalne službe za 4.400.000.— Din manjši kredit od onega za predhodno leto. Za vsako polovico budžetnega leta bi znašal primanjkljaj preko 2.000.000.— Din. Že konec julija je kot posledek nezadostnega budžetiranja oziroma predčasnega izčrpanja kreditov sledila odredba direkcije:

1. Takojšen odpust vseh sezijskih delavcev (okoli tri tisoč).

2. Takojšnja ustavitve dela v signalni delavnici, kjer naj bi trajalo izprtje polna dva meseca (avgust in september — prizadetih ca 100) kljub dejstvu, da znaša povprečna službena doba tamkajšnjega delavstva petnajst let.

3. Skrčenje delovnih dni od 25 na 18 za avgust in september 36 (to je 7 pod normalo) vsemu ostalemu progovnemu delavstvu. Pri tem je bila prizadetih ca 2000 oseb, največ družinskih očetov, ki so od 5 do 35 in celo več let nepretrgoma v železniški službi.

Sredi decembra 1936 je sledila ponovna odredba direkcije, ki je zaradi nezadostnega kredita za drugo polovico budžetnega leta predvidela pavziranje progovnega delavstva za december, januar, februar in marec, in sicer v takem obsegu, da bi bili delavci zaposleni le po 8 dni, pri nekkih sekcijah pa največ do 15 dni mesečno. Povprečno naj bi znašal zimski delopust 42 dni pod minimalo.

Če na odločilnih mestih nimajo socialnega stanja osebja za zadosten razlog za odpravo prisiljenega delopusta, tedaj bi morali vsekakor upoštevati drugo dejstvo, ki posega globoko v narodno in državno gospodarstvo, to je stanje naših prog. Te so stare in so v minuli 80 letni dobi prenesle ogromna bremena vlačkovnega prometa. Prav do prevrata so bivše železniške uprave cenile važnost naših prog in jim temu primerno posvečale tudi precejšnjo skrb. Žal, da se o upravljanju naših železnic po preobratu ne da kaj takega trditi. Ugotovljeno je, da je bila svojedobno na teh progah dosežena že 90 km brzina pri brzih vlakih, a danes se tam vozi jedva še s 60 km. Tudi v drugih odnosih

brzih vlakov so izdatne razlike med preteklostjo in sedanostjo. Dandanes so zeleni loparji (— znak za počasno vožnjo) na progah ljubljanske železniške direkcije pogost pojav. Če se hoče doseči nekdanje stanje prog, (kot ono do leta 1925) je potrebno nič manj kot 8 letno pospešeno sanacijsko delo; z nedovoljnim budžetiranjem potreb in vsakoletnim izprtjem delavstva se pa to ne doseže.

Sedanje stanje naših prog ne spravlja v nevarnost samo mednarodnega ugleda države in naših železnic, preti tudi nevarnost, da bodo sosedne države zaradi slabega stanja naših prog usmerile svoj izvoz in uvoz preko drugih držav, čemur bi seveda sledil tudi občuten padeč državnih dohodkov.

Sedanje stanje naših prog ni veliko boljše od onega iz leta 1934. Tudi tedaj ni centralna železniška oblast dovolj upoštevala zahtev lokalnih oblasti in je prekomerno in preko znosljivosti vsako leto reducirala postavko za vzdrževanje prog. Niti dobro in tehnično dovolj podprti referati niso mogli omajati stališča centralne in so morali nastopiti tisti žalostni primeri v Radovljici in Hrastniku, da so odločujoči v Belgradu šele sprevideli, kako daleč se je že zašlo zaradi nesmotrnega upravljanja in financiranja. Zaradi slabega stanja prog so se stroji prevračali ali skakali s tračnic. Zgolj slučajno gre zahvala, da ni bilo ob teh prilikah večjih človeških žrtev.

Železnice v dravski banovini so tudi v pogledu dohodkov in prvem mestu in vsakoletni presežek, ki znaša po našem mnenju preko 70.000.000 Din, se od vaja centralni blagajni. Le-ta pa za potrebe naših železnic ni dovolj uvidevna.

Kot zaključek k temu poglavju navajamo brez komentarja:

Že pred nastopom poletnega pavziranja je bil v generalni direkciji z ozirom na referat ljubljanske direkcije izdelan predlog, da se ji nakaže 400.000 Din dodatnega kredita za prvo polovico preračunskega leta. Na ta predlog — niti na polovico zmanjšane — ni pristal tedanji načelnik gradbenega oddelka generalne direkcije; imel je namero odobriti le 50.000 dinarjev.

Kot normalni delavni čas za poedince velja za eno koledarsko leto (to je 365 dni) 8 krat 280 = 2240 delovnih ur. V normalnih urejenih razmerah naj bi vsak stalno nastavljeni uslužbenec ne bil zaposlen časovno več, nego to število ur. Od 365 razpoložljivih dni naj je 280 delovnih po 8 ur. Ostali dnevi so prosti obveznega dela z ozirom na nedelje, praznike in splošno priznane letne odmore. V tem normalnem delovnem času naj dobi vsak uslužbenec za storjeno delo toliko nagrade, da more stanu primerno živeti.

Večkrat je bilo že dokazano z računi, da n. pr. stalni progovni delavci niso zaposleni letno niti 2000 ur, medtem ko eksekutivni uslužbenec v mnogih primerih daleč prekorači tudi 4000 delovnih ur v enem letu. Te razlike so velike in ker so taki primeri zelo številni (na tisoče), je razumljivo, da se dotične pritožbe množe.

Ker je zaposlitev uslužbencev v območju ljubljanske direkcije daleč nad povprečnostjo, je upravičeno prizadevanje uslužbenstva, da se poveča stalež osebja za toliko, da bi uslužbenec vršili službo po sistemu 8 urnega delovnika, to je letno okoli 2200 ur.

Upoštevajoč naše današnje razmere, je potrebno zaposliti v območju ljubljanske direkcije okoli 2000 uslužbencev več, da se doseže normalna zaposlitev osebja. Celotni stalež pri direkciji se mora povečati od 9300 na okoli 11.500 uslužbencev.

Mislimo, da se železničarji dobro zavedajo, da nimajo prav nobenega upanja, da bi bilo ustrezno njihovim še tako pravičnim, še tako upravičenim željam. Dovolj je že dolga doba, kar poskušamo s takimi predstavkami kaj doseči, da smo se lahko o tem prepričali. Prav tako, kakor vemo

O filmu

Po genialni iznajdbi »Western Electric« in »Tobis-Klangfilm« aparat, torej po iznajdbi zvočnega filma, so si t. zv. »premikajoče sličice« osvojile zemeljsko oblo. — Danes je na svetu nad sto tisoč kinematografov, v katere zahaja več ko tristo milijonov gledalcev.

To je s te strani nasledek »ideje« spretnega madžarskega žida Adolfa Zukorja, ki je pred nekaj desetletji, ko se je — ubog trgovski pomočnik — potepal po Ameriki, spoznal vrednost tedaj še okornih »premikajočih se sličic« (po Iliji Erenburgu: »Traumfabrik«). Že prvi uspeh so bili milijonski dobički, in ko so se ob Zukorjevem »Paramontu« pričele na vseh straneh sveta dvigati nove filmske tovarne, je prišlo do strahotnih finančnih polomov, do tekmovanja med filmskimi producenti, kdo si bo osvojil več »svetovnega trga«, prišlo je do prvih tragedij tistih, ki jih je prve med prvimi zvalila sla po denarju in slavi k filmu. Bilo je to mrzlično hrepenenje za zlatom našega veka. Film pa je šel po svoji zmagoslavni poti, čez človeška trupla, mimo propadlih posnemalcev, ki so hoteli posnemati genialnega žida, prebrodil je krize in danes vlada svetu z nič manjšo veljavo, ko časopisi in radio. — Kapital ni tako požrešen, kakor se je zdelo; po potrebi zna popustiti in se omejiti na »skromnejši« dobiček. Tako so spoznali ameriški filmski producenti, da jih blazno tekmovanje z Anglijo, posebno še z Nemčijo, ne bo privedlo daleč; treba je bilo izdelovati čim več in čim cenejših filmov, nakar utegnejo Nemci lepega dne s posebno iznajdbo, to se pravi, s še hitrejšim, cenejšim izdelovanjem in ev. tudi z vsebinsko kvalitetnejšimi filmi izriniti Američane iz večjega dela sveta. Tako so se Američani pogodili z Nemci v Parizu o zadevni razdelitvi sveta. Nemcem je pripadla Srednja Evropa, od Skandinavije do Balkana ter holandske kolonije (vsa ozemlja imajo 180 milijonov ljudi). Američani pa so dobili Zedinjene države, Kanado, Avstralijo in Rusijo (ki pa se jim je takoj po tem sklepu izmaknila ter ustanovila za svoje ozemlje svojo filmsko produkcijo po sistemih inž. Sorina). Glede dobičkov iz Anglije sta se pogodili Amerika in Nemčija tako, da jih dobi Amerika tri, Nemčija pa eno četrtino.

Tako so približno pred dvajsetimi leti prebrodili filmski mogočniki največjo stisko, ki je pretila denarno ugonobiti tiste, ki so našli »novo zlato«.

Danes je položaj nekoliko drugačen. Poleg takih, ki so spoznali gospodarsko donosno silo filmske produkcije, so nekateri že zgodaj uvideli (predvsem politiki), da more biti film neprecenljiv nosilec idej, v nekaterih okoliščinah pomembnejši, kot sta radio in dnevno časopisje.

V neposredni zvezi z obema momentoma so se pričeli dvigati skoraj po vseh državah »domači«

filmski ateljeji: Anglija, Francija, Poljska, Italija, Čehoslovaška itd. Te »domače« tovarne so bile v svojih početkih povsod v velikih stiskah: tekmovati so morale s tujimi filmi, oziroma država je morala zaščititi domačo produkcijo s prepovedjo uvažanja tujih filmov. Tako prepoved je n. pr. podpisal v Angliji 22. dec. 1927 kralj Jurij V.; imenovala se je v zakonik kvote in je imela naravnost porazne posledice. Odtlej so v šestih letih ustanovili v Angliji 600 filmskih družb, od l. 1933 do 1936 pa nič več in nič manj kot še 300 novih (torej vsak teden po 2 novi družbi). — Vzporedno so narasle tudi zahteve gledalcev filmov in od l. 1927 je zrastle iz tal 1800 novih kinematografskih podjetij. »Zakon kvote« je namreč zahteval predvsem kvantiteto in ne kvalitete. Določal je, da sme stati izdelava posameznega filma največ 2000 do 5000 funtov šterlingov. Raven teh filmov je bila seveda tako nizka, da so pričeli obiskovalci kina (ki so letno izdali 42 milijonov funtov šterlingov za vstopnino) protestirati in kino opuščati. Nasledek tega je bilo osnovanje nove družbe ameriških in angleških najboljših igralcev: »United Artists«, ki je l. 1933. izdelala tudi nam znani film »Henrika VIII.«, ki si je prvi izmed angleških filmov osvojil svet, ki je resnično kvaliteten in je producentom prinesel tudi »precej« dobička. (Robert Lucas: »Križa angleške filmske industrije«.)

Angleški primer navajamo ne le zato, ker je to značilen primer za »dobo filma«, marveč predvsem zato, ker je to prvi jasni dokaz za novo krizo, ki bolj in bolj zajema svet filma, **to je križa duha**, boj kvantitete s kvaliteto. »United Artists« in »Henrik VIII.« so prva jasna zmagata kvalitete, čeprav je bila ta zmaga šele posledek propalih gospodarskih spekulacij, ki jim je bil smoter kvantiteta. »Henrik VIII.« angleške filmske produkcije ni ozdravil. Angleži, navdušeni nad tem, »da je njihov film osvojil svet«, so pričeli na novo buditi v življenje propala podjetja, sledile so razne spekulacije, transakcije, ustanavljalje so se nove delniške družbe okoli sumljivih »starov« in režiserjev; filmska produkcija se je podražila, ker so se ljudje trgali za delnice, in ker je angleški film prebil domače meje, so vdrli v Anglijo tudi tuji filmi. Pričela se je tekma med domačimi in tujimi, skratka dilema, ki vlada v precejšnji meri še danes po vsem filmskem svetu.

Te vrste sem napisal »ad informandum«. Pri nas vemo o teh stvareh le malo, kar je velika napaka. Tudi v tem oziru smo le periferija: gledamo filme po vrsti, za trenja in vzroke, ki so jih spočeli, pa ne vemo. Ne vemo, ker se ne zanimamo in ker nam to ni mar, zato nam pogosto tudi ni mar vrednost tega ali onega filma; tuja nam je ločitev plaže od prave umetnine.

(Dalje prihodnjic)

njegove misli, kako smo goreli v njegovem ognju lepote. Odpadala je od nas germanska skorja, s katero so nas obdali v strašnih letih našega šolanja. Izbrali smo si ga za vodnika in kralja in sklenili, da nikdar ne zatajimo njegovih misli.

Drugič nas je pretresel Ivan Prijatelj s svojim predavanjem po nesrečnem koroškem plebiscitu 11. oktobra 1920. »Slovenska duša je na smrt bolna. Rešite jo!« je tedaj zaklical med nas. Zgrozili smo se in sklenili, da jo pomagamo reševati z vso silo svoje mladosti.

In še enkrat nas je profesor Prijatelj globoko ganil, ko smo ga srečali že davno po dijaških letih. Takrat je imel za sabo huda leta udarcev usode, razočaranj in bridkosti, ki bi pobile boga, nikar človeka. Smejale se je dobrodušno iz naše mladostne »dinamičnosti« in nas resno klical nazaj v službo lepote. Ko smo ga vprašali, zakaj ji on več tako zvesto ne služi kakor prej, nas je z bridkim očitanjem pogledal in dejal: »Zame ostane samo še ena naloga: v lepoti umreti.«

In res je umrl v lepoti. V poslednjih letih je z velikansko silo zlomil verige strašnih razočaranj in bridkosti ter se je lotil dela. In sredi novega dela je sedaj omahnil, nepričakovano in v sijaju, kakor se odtrga spomladi cvet z drevesa.

A. S. Ladinja

Tako ne pridemo nikamor

Mnogokrat smo že kazali na vzročno zvezo med našo domačo revščino in stisko in med unitarističnim ustrojem države. Na to smo zlasti opozorili, ko so neki — dobro, a preveč preprosto misleči — ljudje hoteli rešiti vprašanje naše bolnice tako, da bi začeli zanje uvajati v Sloveniji posebne dajatve.

Kajti mi plačujemo in odračunujemo državi davke, velike davke, med drugimi za to, da se država briga **tudi** za naše bolnice. Še več, mi plačujemo v ta namen tako visoke davke, da bi lahko država sezidala v Sloveniji najprimernejših bolnic, pa bi še ostajalo denarja.

Ker je torej država prevzela v svojo skrb tudi bolnice, ker ji plačujemo v ta namen davke, ker tudi povsod drugje na jugu zida država bolnice in jih naravnost razkošno oskrbuje, smemo pač mi po pravici zahtevati, da skrbi tudi za naše. In brezprimerna krivičnost bi bila, če bi mi plačevali za naše bolnice dvojne dajatve: prvič državi, ki jih pri nas v ta namen ne bi porabljala, drugič pa še kakršnemukoli samoupravnemu telesu ali zasebni organizaciji, ki bi skrbela za bolnice, česar ne bi delala država, čeravno je v ta namen že pobrala denar.

Sicer bi se nam ves svet smejal in mi bi služili, da se nam tako slabo godi, če bi vse to mirno prenašali: plačevali davke v neki namen, potem pa, ker bi se ti davki porabili za druge, nalagali samemu sebi še enkrat iste davke. Ždi se pa človeku, da vprav spekulira na to našo naivnost: poskusimo, morebiti se bodo pa ti neumni Slovenci le še tesneje prepasali, nam bo pa ostal denar, ki bi ga morali sicer dati za bolnice v Sloveniji.

Ne glede na vse te zahteve najosnovnejše pravičnosti pa tudi res ne vemo, kje naj vzamemo denar, zlasti še v višini, ki bi bila za take namene potrebna. Naše samouprave so posvetile že prav v zadnje finančne koticke, in niti ni treba zasledovati preračunskih obravnav, pa mora vendar vsakdo videti, da ni v nobenem nič več skritega.

A skoraj bi rekli lahko, da kupčijsko ne računa slabo, če beremo v »Slovenski besedi«:

Če bi se vsa stotera in stotera slovenska društva obenem s sodelovanjem tudi vseh drugih osebnosti iz našega javnega življenja eno samo leto resno oklenila dela za zgradbo moderne ljubljanske bolnišnice in bi vsa svoja sredstva in dohodke iz kakršnihkoli dotičnih prireditvev žrtvovala v ta vzvišeni občnarodni in človečnostni namen, smo prepričani, da bi Slovenci kaj kmalu imeli iz lastnih sredstev postavljeno najmodernejšo bolnišnico, ki nam je tako krvavo in nezogibno potrebna, kakor vsakdanji kruh, zrak in voda.

In še to bi lahko dostavili: prav je narodu, da ima **take** bolnice, dokler so mogoči iz njega **taki** predlogi!

Škodljivost te vrste predlogov je tem večja, ker bi imela za naraven nasledek, da bi poslej državna uprava sploh zmeraj čakala, da Slovenci sami zidamo in gradimo tisto, kar sicer dela

ona. Počemu bi si tudi prtala izdatke, ko pa so Slovenci očitno še zmeraj pripravljani, sami napraviti tisto, kar je sicer njena dolžnost.

Ne, ne bomo plačevali davkov, ne da bi zanje tudi dobivali, kar nam gre. Zato imamo samo dvoje na izber: ali da zahtevamo, da upravljamo sami svoj denar, ali pa damo, da nam propade prav vse.

Kajti danes, po 19 letnih skušnjah z edinstvenim unitarizmom, ko nam gre vsako leto slabše, danes menda le že vidi vsakdo, ki čuti trpljenje našega naroda: samo v popolni finančni samoupravi je rešitev in izhod. In ne bo ne rešitve ne izhoda, dokler ne likvidiramo korenito in brezobzirno jugoslovenskih nacionalcev, ki so vse to zakrivali, da bi nas pač likvidirali »tiho in postopno«.

Opazovalec

Ob grobu Slovenca-učenjaka

Dr. Ivan Prijatelj

(Govoril dr. Dragotin Lončar ob njegovem pogrebu 25. t. m.)

Žalujoči zbor, nepričakovano se je zgrudil v prezgodnji grob mož bistrega duha, širokih razgledov in velike delavnosti — profesor **dr. Ivan Prijatelj**.

Razvil se je iz tiste dobe, ki nam je dala v pesništvu in pripovedništvu slovensko moderno, a sam je zastopal v njej znanost o književnosti, ki jo je podajal v umetniški obliki, ker je združeval v sebi izreden dar raziskovalca in oblikovalca; saj je bil pesniško nadahnjeno.

Ta rod je rasel iz globin slovenske zemlje, se širil v prostranstvo slovanstva in zajemal evropsvo. Pokojnik je prvi v svoji stroki spajal vse tri osnove na način, da je podajal posameznika in njegovo delo izza ozadja dobe in okolice, a to ne le v zunanem obrisu, ampak tudi po notranji vsebini. Zato so obsegale njegove študije literarne, splošno kulturne, politične, verske in modroslovne prvine. Leta 1905 je imel na večer pred odkritjem Prešernovega spomenika v Ljubljani predavanje o »Drami Prešernovega duševnega življenja.« Tisti, ki niste bili takrat navzočni, nimate pojma, kakšen vtisk v slovenski izobraženi javnosti je napravila ta mojstrovina besede in vsebine. Ako se prav spominjam, je dejal o njej pokojni pisatelj Zbašnik, da bi bilo dovolj za Prijateljevo ime, čeprav ne spiše ničesar več.

Sedaj je končano to njegovo življenje, ki je

bilo plodno za potomstvo. Vrhunec dela je dosegel; toda zapustil je trenutno praznino v svoji znanosti. Njegovo pero in njegova beseda — bil je mojster v duhovitem razgovoru — sta podajala nazore podobe iz slovenske in slovanske preteklosti, a sedaj je zapadel sam naši zgodovini, ki mu odkaže po zasluženu časten delež med prvimi. Vsi, ki smo spremljali njegovo ustvarjanje ali sodelovali z njim od početka do tega nepričakanega konca, potrji obžalujemo njegovo prezgodnjo izgubo.

Slava Ivanu Prijatelju!

Nekaj spominov na profesorja doktorja Ivana Prijatelja.

Prezgodaj je še, da bi kdorkoli skušal upodobiti duhovno podobo velikega pokojnika.

Res se je kakor ranjen lev skrival dolga leta pred javnostjo, toda njegovo delo je zorelo naprej. Vse, kar se je **resničnega** spregovorilo in storilo v teh »strahopetnih in gnilih časih«, je posredno ali neposredno vzkliklo iz njegovega duha in dela. Zakaj njegov duh je bil slovenski duh. Šele ko bomo dobili njegove zbrane spise ter jih do dna preučili, bo mogoče izklesati njegov plemeniti duhovni obraz.

Zato bi rad obnovil samo nekaj spominov nanj, ki pričajo o njegovi nenavadni veličini.

Prvič sem ga videl v usodni jeseni 1918. l., ko je v mariborskem Narodnem domu bral spominski govor Ivanu Cankarju. Opozoriti moram na strašno zmedo v naših dušah. Pravkar smo se vrnili iz vojske na gimnazijo. Kot otroke so nas odgnali, vračali smo se kot starci. Tu na vročih mariborskih ulicah se je nadaljevala krvava vojska. In nenadoma se je pojavil v temni dvorani, ožarjen od luči, — Ivan Prijatelj ter je začel brati svoje predavanje o Cankarju. Nikdar še nismo slišali tako plemenitih besed, ki bi bile tako skladne s telesno podobo govornika. Tedaj niso govorila usta, govorilo je srce, govoril je duh našega naroda. Koliko napol potujčenih naših tovarišev se je tedaj vnelo za slovenstvo. Kako smo srkali vase

iz izkustva, da v unitarističnem sestavu ni rešitve za nas.

Ali naj spet in toliko začnemo naštevati: univerza, bolnica, ceste...?

Toda koristno politično vzgojno delo vrše taka poročila. Upamo, da ga kmalu ne bo več slepeca med nami, ki bi ob takih dejstvih ne spregledal. Razen seveda, če je slovenstvo izdal...

Jugosloveni in slovenski pravopis

Da jugoslovenom ni vseč odredba banske uprave, ki je napravila z uvedbo slovenskega pravopisa v slovenske šole kraj stapljaški volapükovščini, se razume ob sebi. Saj je bila vsa njihova pisana in tiskana beseda usmerjena tako, da bi kar najbolj spodkopavala tla našemu živemu jeziku ter domače in udomačene besede spodrivala z vsa mogočo tujo navlako, celo turško in arabsko. Kajti zavedali so se: narod, ki spoštuje svoj jezik, ne bo nikoli zatajil svoje biti. Treba je bilo torej ta jezik v njegovih življenjskih lastnostih čim bolj oslabiti in utrditi v ljudeh zlasti prepričanje, da tisti zakoni živega jezika, ki jih sprejema človek hkratu z govorom, zakoni, ki so vsepovsod podstava knjižnemu jeziku, prav za nas Slovence ne veljajo, da pa ima veljavo in pomen vse, kar pobere kak neuki pisar kje na jugu. Pri tem spodkopavanju naših jezikovnih osnov smo prišli tako daleč, da naši šolarji niti šteti niso smeli več v slovenskem jeziku. Opozorili smo že svoje dni na napade nacionalnega tednika na šolskega nadzornika Franceta Erjavca, ki je zahteval, da se v slovenskih ljudskih šolah uči slovenščina na osnovi slovenskega pravopisa, in katerega bi bili jugosloveni zaradi tega najrajši zaznamovali kot nekakega veleizdajalca. Očitno so nacionalisti upali, da bodo s takimi napadi strahovali manj pogumne in manj odločne in s tem ovirali, da se uveljavi naša materinščina čista in nepokvečena v otroških glavah.

Navedena odredba je tudi takim prizadevam spodmaknila tla. In kislih obrazov so vzeli jugosloveni dejstvo na znanje. »Jutro« pri tem ni moglo najti drugega, ko da je prijelo »Slovenca«, zakaj ne piše Beograd, kar je celo Pravopis sprejel, temveč še zmeraj Belgrad, kar da je bojda nemška pisava.

»Slovenski pravopis« je bil že od začetka mišljen kot nekakšen uradni priročnik. Moral se je zategadelj držati uradnega imenovanja nazivov. Zato piše na primer tudi Karlovac, četudi je gotovo, da Slovenci v razgovoru med seboj ne bomo nikoli tako govorili. To je tako jasno, kakor ne dvomi nihče, da bomo Slovenci med sabo imenovali glavno mesto avstrijske Štajerske Gradec, a da bomo na primer pisma v to mesto naslavljali v Graz.

Abotnost brez primere pa je, in že nekoč smo opozorili nanjo, da bi bila pisava Belgrad nemška. Saj pišejo tako na primer tudi Rusi, ki se te pisave gotovo niso pri Nemcih naučili. Tem manj, ker je ta pisava popolnoma v duhu ruskega jezika, kar bi pisava Beograd ne bila. Isto velja tudi za Slovence, ki pač govorimo in pišemo bel in ne beo. Sicer pa so nedvomno Nemci pisavo Belgrad prevzeli od Slovanov, kajti za Nemca samega je bilo od nekdanj prebito vseeno, če se piše Belgrad ali Beograd, kajti bel ni niti za jugoslovensko spoznanje bolj nemški kakor beo.

Kratko in malo: abotnost razlogov dokazuje samo, kako je jugoslovene Slovenski pravopis v živo zadel. To mora pa vsakega pravega Slovenca samo veseliti.

Voznih redov v slovenščini ni

»Straža v viharju« piše:

Ni še dolgo, ko so nam hoteli vzeti slovenski vozni red.

Če gre »Straža« gledat na postajo, bo videla povsod vozne rede samo v srbohrvaščini. Torej so nam vozni red v našem jeziku le vzeli. Imamo sicer res tudi slovenske vozne rede. Te so pa izdali naši zasebni založniki.

Kajti tako je pač: če hočemo imeti kaj svojega, moramo tisto izdati sami na svoje stroške. Slovenske državne železnice donajajo sicer državi skoraj četrtino vseh dohodkov, 70 milijonov in več čistega dobička gre leto za letom v Belgrad.

Toda, da bi se tiskali vozni redi tudi v slovenščini, jeziku pokrajine, ki donaja največ,

In ga tudi ne bo!

Zato je pa, kakor povsod, tudi pri železnicah edina rešitev in edini izhod, če hočemo kdaj doseči svojo pravico:

Upravo slovenskih železnic v Ljubljano!

Ali je slovenščina v tuzemlju manjšinski jezik?

Tuzemeljsko zastopstvo nemške tovarne »Bayer«, ki dela »Aspirin«, prilaga škatlicam, v katerih prodajajo po slovenskih lekarnah »Aspirin«, listke, na katerih je popis tega zdravila. Ti listki so potiskani na dveh straneh. Na prvi strani je besedilo najprej v hrvaškem jeziku, zraven njega pa v srbskem jeziku (cirilici). Na drugi strani so pa tri besedila, seveda dosti manjša kot na prvi strani. Najprej je besedilo v nemškem, nato v madžarskem in nazadnje v slovenskem jeziku. Slovenščina je torej med jeziki tuzemeljskih narodnih manjšin in še to na zadnjem mestu. Vprašamo, če si bodo dali slovenski ljudje to dopasti? Najbrž je tuzemeljska zaloga tovarne »Bayer«

v rokah kakšnih jugoslovenov. Še lepše delajo francoske tovarne zdravil pri prodaji svojih izdelkov v Sloveniji. Te po navadi prilagajajo svojim izdelkom prospekte le v francoskem in srbskem jeziku. Čas je, da bi slovenski lekarnarji opozorili tuje tovarne za zdravila, da naj ne zapostavljajo slovenščine in da naj njih zastopstva v tuzemelstvu skrbijo za to, da bo na prosojnih za tuzemlje vselej upoštevana tudi slovenščina in to tako, da ne bo zapostavljena za srbskim in hrvaškim jezikom!

Ob ljubljanskem velesejmu

Zagrebski naročnik nam piše:

»Neka tukajšnja tvrdka je prejela od »Delniške pivovarne Union« iz Ljubljane dopis, na katerem je bila prilepljena blanketa za »Velesejem v Ljubljani« tiskana v cirilici. Blanketo prilagam.

Hrvatci se zgražajo nad tem, da dobijo iz Ljubljane reklamo v cirilici, kar je res žalostno.

Ljubljanski velesejem je slovenska naprava. In kakor nimajo Hrvatje na primer navade, da se predstavljajo na svojem velesejmu trojezično, tako res ne vemo, čemu delajo to nekateri pri nas. Tu ne morejo odločiti niti poslovni oziri, kajti kakor kaže pričujoči primer, dosega s tem ravno nasprotno od tistega, kar bi hoteli.

Zato mislimo, da so bili tisti stroški za omejeno blanketo na pozlačenem papirju in s cirilskim napisom »XVII. velesajam u Ljubljani« ne samo popolnoma odveč, ampak da take stvari velesejmu samo škodujejo. Mi smo naš velesejem zmeraj čislali kot nekako splošno našo gospodarsko ustanovo. S takim delom mu pa uprava sama troši ovire na pot. In pri tem ne spremeni stvari, če teh blanket ni poslala uprava sama, ampak le neko tukajšnje podjetje. Kajti temu jih je pač dala ona v porabo.

Jugoslovenska ergela

V Ponovičah pri Litiji, torej tako v sredi Slovenije, da skoraj bolj ne more biti, se nahaja državna naprava, ki ima takšenle uradni naziv:

»Državna ergela kraljevine Jugoslavije, Dravska banovina, Ponoviče pri Litiji.«

Ker Slovenci nismo Turki in tudi v zlahti nismo z njimi, zato bi kaj stavili, da turške ergelje ne razume, razen tistih nekaj, ki jim je jugoslovenski poklic dal priložnost in veselje, da se bliže spoznajo s turškim jezikoslovjem. Zato ga tudi ne bo našega človeka, ki bo šel mimo te naprave, pa uganil njen pomen in smisel, kolikor mu ga seveda ne bo razodela bolj ali manj dehteča vsebina.

Turška beseda ergela pomeni namreč v slovenščini žrebčarno. Ker pa Srbi zanjo nimajo izraza in pa, da se Slovenci čim hitreje v jugoslovensku u-e-dinimo, so jugosloveni seveda takoj izpodrinili slovensko besedo žrebčarno in naš jezik »obogatili« s turško ergelo. Kajti tako zahteva korist »nacije«.

Banska uprava v Ljubljani je dala veljavo našemu jeziku že v več primerih. Naj bi tudi v tem pogledala, da izgine turščina izmed nas. Saj bo za tiste, ki bi težko prebili brez nje, še zmeraj ostalo dovolj ergel na jugu.

Vodena fronta

»Pohod« piše:

Že svoje dni smo v našem listu od 1. 5. t. l. pod naslovom »Dve fronti« poudarili zahtevo, da je treba zbrati vse jugoslovenske nacionaliste v enotno vodeno fronto, njej na čelu pa postaviti moža borbenosti in dejanj.

Tista od vodene fronte je prav dobra. Saj toliko ni zlepa vode, ko v nacionalizmu. Samo kaj naj začenja mož borbenosti in dejanj v tej vodeni fronti? Da bo nacionalizem iz vode vlekel? Le kako, ko je pa ta sam voden.

Spor z našim jezikom se pri nacionalcih ne začenja samo pri jugoslovenjenju. Zato pa se je slovenščina maščevala nad njimi: sami sebe so morali pravilno označiti.

Sicer pa, če človek bere dalje, naj bi Hodžera, Ljotić in Živkovič ustvarili ta končni, nujno potreben cilj, namreč vodeno fronto, lahko pohodovcem pritrdimo: ta cilj, namreč enotno vodeno fronto, so že davno dosegli. In že zdavnaj je »zajela« vse nacionalistične stranke in skupine v Jugoslaviji. Zato pa ravno nacionalizem iz vode ne more.

V samozapiranju je zlo

Dunajski dnevnik »Die Stunde« poroča o neki izjavi Cordella Hulla, tajnika Združenih držav Amerike, o vzrokih sedanjega nemirnega položaja. Nekateri države so začele z gospodarsko politiko, ki obstoji v tem, da omejujejo in ovirajo trgovino na način, ki spominja na srednjeveške razmere. Iz tega pa izhajajo nasprotja, boji, trenja in zniževanje življenjske ravni, kar spet povzroča splošno nezadovoljnost. Dejansko pada nevzdržno življenjska raven v tistih deželah, ki se zapirajo od dneva do dneva neprodinje proti

okolju. V teh državah poskušajo na najrazličnejše načine prikriti, da se ne znižuje življenjska raven in obubožuje prebivalstvo. Določajo uradne najvišje cene, za katere pa ne more nihče kriti svoje resnične potrebe po kakem blagu, z veliko samozavestjo kaznujejo enega ali drugega tiho-tapca, s sijanimi predstavami skušajo odvrčati ljudstvo od njegovih skrbi, prizadevajo si, da bi z državnim propagandnim aparatom risali lastnemu prebivalstvu razmere v drugih državah v kar najbolj temnih barvah, toda nazadnje prihaja vendar v avtarkičnih državah tisto veliko nezadovoljstvo. Ni mogoča nobena tako stroga zagrada, da bi ljudstvo sčasoma ne našlo priložnosti primerjati lastni položaj z onim drugih, svobodnejših dežel. Če se pri tem pokaže, da ni taka samozagrada niti junaška niti krepilna zadeva, da marveč nalaga prebivalcem lastne države samo žrtve, ki so navsezadnje nepotrebne in katerim je prebivalcem drugih dežel prizanešeno, tedaj se začneja seveda vzbujati želja, stvari obrniti na boljše tam, kjer je vse na slabem. Iz tega pa lahko nastanejo resne nevarnosti. Zato bi morali gledati, da padejo vse zgrade.

Mali zapiski

Prepovedane knjige.

Minister za notranje stvari je prepovedal uvažati in širiti tele knjige v naši državi:

1. »Fascisme and social revolution«, ki jo je spisal Palm-Ditt.

2. »Ou va le communisme«, ki jo je spisal Georges Ugeard.

3. »La terre sovietique«, ki jo je spisal Renouilleaus.

Slovenščina kot uradni jezik

Naše poročilo o razsodbi državnega sveta glede slovenščine kot uradnega jezika omenja tudi hrvaški dnevnik »Obzor« od 25. t. m. »Obzor« navaja po našem listu bistveno vsebino razsodbe, glasom katere ni bila »tožniku prikrajšana nobena pravica niti neposredni osebni interes, osnovan v zakonu«, ker mu je bil plačilni nalog dostavljen v srbohrvaščini.

Tudi sicer se ob tej razsodbi mnogo ugiba in razmišlja.

Feniks in slovenščina.

(Dopis)

Ko je bil Feniks še v tujih rokah, so prejeli zavarovanci potrdila o plačilu tiskana v slovenščini, danes pa, ko je jugoslovanski, pošilja potrdila v južnem jeziku. Ali je res treba na vseh straneh prezirati slovenski jezik; če je že tako, zakaj potem še jemljejo denar slovenskih zavarovancev?! Na listu vidimo s strojem pisano »Ljubljana«, pred njo pa stoji tiskano: »Mjesto uplate...«. Da gospodov pri Feniksu ni sram, da pošiljajo svojim slovenskim zavarovancem tiskovine v drugem jeziku! Tujci so upoštevali naš jezik, jugoslovanski Feniks ga pa prezira! Hvala za tako »osvobojenje«!

Kar je res, je res.

»Jugoslovenska Pošta« iz Sarajeva, kakor ime kaže, jugoslovanski list skozi in skozi, urejevan in izdajan od Srbov, piše:

Srbi v tej zemlji nimajo razloga, da branijo svoje posebne koristi.

Seveda, ker je za te posebne koristi tako dobro poskrbljeno, da bi v najbolj srbski Srbiji nikoli ne bilo bolje. Železnice, velikanske stavbe, javne naprave, fondi, fondi, fondi — vse iz javnega denarja.

res,

pred kom naj bi svoje »posebne koristi« še branili. Ali morebiti bi Slovenci imeli braniti svoje posebne koristi. Kajti tu pa je s takimi rečmi bolj težava. Brez stavb, naprav, fondov...

Srečna jugoslovenska usoda

V neki polemiki z »Obzorom« odreka jugo-slovensko-nacionalna »Jugoslavenska pošta« v Sarajevu prvemu pravico, da sploh govori o jugoslovenski »ideologiji«:

»Ni vreden on, brezdusen separatistični haranger, da piše o misli, v kateri je vsa naša srečna usoda...«

»Jugoslovenska pošta« ni povedala, kdo je subjekt — nosilec te srečne usode. Ta »naš« si je treba v tem primeru res dvakrat ogledati. Vendar mislimo, da celo »Jugoslovenska pošta« ni tako abotna, da bi štela slovensko in hrvaško ljudstvo za imetnika te srečne usode. Ali z drugimi besedami, da se ta »naš« nanaša na jugoslovenske nacionalne ljudi.

Mi jim prepuščamo to srečno usodo z njeno mislijo vred. Bo vsaj več sreče zanje ostalo. A seveda pod enim pogojem: da ne pojde njihova sreča na našo škodo.

Kajti doslej sta bili jugoslovenska srečna in slovenska nesrečna usoda le preveč v vzročnem razmerju.

Urednik in izdajatelj: Tone Fajfar v Ljubljani.